Štev. 39. V Ljubljani, 6. novembra 1914. LIV. leto.

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . 10·— K
pol leta . . . . 5·— „
četrt leta . . . . 2·50 „
posamezne številke po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . 14 h
„ „ „ dvakrat . . 12 „
„ „ „ trikrat . . 10 „
za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovariša“ izide dne 20. novembra t. l.

Obvestilo.

Dne 1. oktobra t. l. je minilo sto let, odkar je bil rojen v Cerknem na Goriškem znameniti slovenski učenjak dr. Franc vitez Močnik — »oče slovenskemu učiteljstvu«, ustanovnik in požrtvovalni podpornik »Vdovskega učiteljskega društva« itd. — Da proslavimo stoletnico rojstva svojega odličnega rojaka, smo se odločili, posvetiti prihodnjo številko svojega lista počeščenju spomina tega velikega slovenskega moža in radodarnega prijatelja slovenskega učiteljstva. — Prosimo vse tovariše in tovarišice ter vse slovenske znanstvenike, da omogočijo ta jubilej čimbolj dvigniti s svojimi doneski! — Rokopise prosimo najzadnje do 15. t. m. na naslov našega uredništva. — Zagotovljenih imamo že več prispevkov, a naša želja je, naj bi bil ob tem izrednem slavju udeležen čim največji krog slovenskega učiteljstva!

Leto se nagiblje h koncu. Vse cenjene naročnike in naročnice vljudno in nujno prosimo, naj nam pošljejo zastalo naročnino, da nam bo mogoče poravnati svoje račune. V teh težkih časih zvesto izpolnujemo svojo nalogo po svoji najboljši vesti in vednosti; pričakujemo torej od svojih cenjenih naročnikov in naročnic, da tudi oni nam nasproti store svojo dolžnost.

Pelikan.

O ptiču pelikanu pripoveduje legenda da si pretrga na prsih žile krvi, samo da more v skrajni sili in potrebi nahraniti svoje mladiče. Njegova ljubezen do lastnih mladičev je tako velika in požrtvovalna, da jim daruje svojo srčno kri, ako je treba ohraniti njihovo življenje.

Ta legenda se nam zbuja v spominu ob dejstvu, ko tudi slovensko učiteljstvo v sedanjem težkem času polaga na oltar domovine vse, kar ima in zmore — svojo kri in skromnost svojega svetnega blaga, da v srca otrok in odraslih polaga seme ljubezni, lije balzam utehe, daje bratu roko v pomoč, izkušeno besedo v ravnanje, tešeč rane, dvigajoč obupajoče.

Vsa naša srca so odprta — iz njih je darovano splošnosti vse, kar ji more služiti v sedanjih najsilnejših dneh, četudi se morajo lastna oseba in svojci utesnjevati v skromnosti, nerazvajenosti in pritrgovanju še bolj, nego je bila to doslej metoda učiteljevega gospodarstva in življenja učiteljskih rodovin...

Mnogo je naših tovarišev pod orožjem, nekateri so že podlegli smrtonosnim kroglam in neozdravljivim ranam, mnogo je ranjenih, nekaj ujetih — naše vrste so dale, kar so imele domačini najboljšega. A že še pripravljajo drugi, da stopijo pod prapore.

Koliko je pa učiteljskih rodovin, ki so poslale na bojno polje, kar imajo najdražjega v svojem krogu — kri svoje krvi, svoje sinove! In tudi tu se zopet odpirajo vrata, da se z naših domov izlijejo nove vrste na najvišji ukaz!

Danes še ne moremo ugotoviti vseh števil; a velika bo končna vsota, ki bo govorila, koliko borcev je dalo slovensko učiteljstvo svoji domovini!

In naše tovarišice, naši učenci, naše učenke? Preglejte izkaze nabranega denarja, sadja, krepčil in oblek, pa boste vedeli, da so se naše učilnice izpremenile v delavnice požrtvovalnega domoljubja, ki jim vladajo naše slovenske učiteljice, v premnogih slučajih dolagajoč iz svojega, kadar poidejo sredstva, nabrana pri dobrotljivih ljudeh..

Velik čas udarja z vso vehemenco in brezobzirnostjo ob sedanjo dobo skelečih ran in potokov krvi, ko ima smrt v vsej kulturni Evropi najstrašnejšo žetev — a ta velik čas je dobil tudi velike ljudi, velike po žrtvah! In med temi velikimi ljudmi je slovensko učiteljstvo!

Učiteljstvu iz Galicije.

Zaradi sovražnega navala, od katerega je Galicija v veliki meri prizadeta, je pobegnilo ogroženo prebivalstvo v razne, od svoje domovine oddaljene kraje, kjer se nahaja v tej začasni nastanitvi v skrajno bednem položaju. Med temi begunci je tudi večje število učiteljstva, ki je z družinami vred v veliki stiski. Največje važnosti je, da dvignejo ti nesrečneži, kakor hitro mogoče, svoje normalne, tuintam že za par mesecev izplačljive prejemke, kakor tudi da se jim pomaga s kako podporo. Ker se domneva, da bivajo gališki učitelji tudi na Kranjskem, je c. kr. deželni šolski svet za Galicijo naprosil c. kr. dež. šolski svet za Kranjsko, da ta pozove podrejene šolske oblasti, in sicer okrajne šolske svete in eventualno tudi ravnateljstva srednjih šol, da tam zglaseče se učiteljstvo iz Galicije sprejmejo, njih prošnje po možnosti kratko zabeležijo, ko se je kolikor mogoče dognala istinitost prosilca in po preizkušnji resničnosti njih napovedi, in jih vpošljejo s primernim tabelaričnim izkazom, pripomnivši morebiti, v kolikor bistvo zadeve ta utemeljuje, naravnost gališkemu deželnemu šolskemu svetu v Biali.

* * *

Od vodstva organizacije poljskega ljudskošolskega učiteljstva smo prejeli ta poziv:

Pomožni odbor za učiteljstvo iz Galicije, ki je pobegnilo zaradi ruske invazije, osnovan od učiteljskih združenj v Galiciji, prosi vse tovariše in tovarišice, ki so bili primorani v tujini iskati zavetja, naj na podpisani naslov čimprej pošljejo nastopne podatke:

1. Sedanje bivališče z natančnim naslovom in z opisom materialnega položaja;
2. službeni značaj in pristojno službeno mesto (službeni kraj);
3. zaradi invazije provzročene materialne škode;
4. eventualne želje, oziroma zahteve;
5. po možnosti natančen spis okolščin, ki so onemogočile bivanje v ogroženem službenem kraju in ki je zaradi njih nastal beg;
6. popis stanovanjskih, življenskih in pridobninskih razmer v sedanjem bivališču;
7. znane naslove drugih tovarišev in tovarišic, oziroma izjave o njih položaju in potrebah;
8. eventualne druge informacije.

Vsi tozadevni dopisi naj se naslovijo na:

Sekretaryat »Komitetu kolezanskiej pomocy« w biurach »Zwiazku polskiego nauczycielstwa ludowego« w Krakowie, Rynek L. 29.

Predsednik: **Stanislav Nowak.**

Vojna.

JUNAKOV GROB.

Herman Rudež.

Med drugimi žrtvami, ki jih zaznamuje slovenski narod in posebno slovensko učiteljstvo, je tudi tovariš Herman Rudež, nadučitelj v Dekanih. Ni mu bilo dano, da bi stopil z znano slovensko hrabrostjo pred sovražnika domovine; podlegel je zavratni morilki — koleri. Bil je nedaleč od bojišča, a zaradi bolezni se je vrnil. Tovariš Bertok iz Škofij ga je 11. okt. spremil v bolniščnico v Krems, kjer je 13. oktobra že preminl. Kakor blisk z jasnega se je hipoma raznesla med znance in prijatelje ta grozna novica. Njega, ki so ga vsi čislali zaradi njegovih vrlin, ni več med živimi! Mlad se je ločil od sveta, a neizbrisen ostane njegov spomin. Kako se je žrtvoval za narodni prospeh za svojega službovanja v Gažonu pri Kopru! Vzbudil je v ljudstvu narodno zavest, ustanovil prvo pevsko društvo v tamošnjem kraju, ki se je pod njegovim vodstvom bujno razvijalo. Posvetil je vse moči blaginji dragega naroda. Bil je ljubitelj petja in glasbe. Še kot dijak koprskega učiteljišča je prirejal skupno s tovariši koncerte, bil je izvrsten violinist. Zraven tega je imel tak tenor, da je bil znan daleč naokolo. Tudi med šolsko mladino je gojil narodno, pa tudi umetno petje. — Zadnjič je bil v naši sredi 8. sept., ko je prišel na pogreb svoje hčerke edinke. Ni bilo veselo snidenje, a kdo bi si bil mislil, da bo zadnje? Njegova pot ni bila posuta s cveticami, kakor sploh učiteljutrpinu nikdar ni. Njegov kraški kremeniti značaj mu ni dovolil ukloniti glave pred nikomer; možato je nosil pezo življenja. Ravno se je zdelo, da je prisijal žarek sreče njegovemu življenju, ko je bil odpoklican. Kličemo mu vsi z žalujočo so-

LISTEK.

Ivo Trošt: Moja setev.

Učiteljska tiskarna, Društvo za zgradbo Učit. konvikta in naša Zaveza so začele s hvalevredno požrtvovalnostjo izdajati in zalagati leposlovne knjižice —večinoma bogato ilustrovane — namenjene naši mladini. Doslej smo vedno tožili o suši na polju mladinske literature; sedaj prihaja boljša letina, pa zopet ni nekaterim všeč. Nam pa je in mladini tudi. Če ima otrok vse te knjižice in 14 letnikov »Zvončka«, ima že lepo biblioteko, lepo zunaj in znotraj. S kakim veseljem jo gleda! Cela vrsta knjig — to je njegova last! Na polici stoje druga poleg druge; on — tako mlad in majhen — pa je že lastnik tega bogatega imetja! Kadar se mu zdi, kadar začuti potrebo, vzame to knjižico, vzame ono, gleda, bere, misli...

Nič ni preveč knjig. Pač! In sicer v zalogi. Na stotine je slovenskih staršev, posebno veliko med inteligenco, ki zalagajo svoje otroke z brezpomembnimi in dragimi igračami, svoji deci namenjenih knjig pa ne kupijo.

Na drugi strani pa se od teh knjig in knjižic obetajo našemu konviktu lepi in stalni dohodki. Naši mladinski pisatelji — sami učitelji so! —spisujejo te knjige brezplačno, kar je v teh dragih in materialističnih časih izredno požrtvovalno. Taki so samo slovenski učitelji.

Po teh uvodnih besedah si ogleimo tovariša Iva Trošta!

Njegovo ime je znano v slovenskem literarnem svetu. Napisal je že obilico pripovednih spisov v razne naše liste — koliko in kam vse, to ve le on sam, ker se je podpisoval z najrazličnejšimi imeni. Ivo Trošt pa je dober znanec tudi slovenski mladini. Odpri katerikoli letnik »Zvončka«, povsod dobiš Troštovo ime. Snov njegovim mladinskim spisom je najrazličnejša, a vsa je zajeta iz živega življenja. Tudi njegove basni in pravljice so le slika in zrcalo realnega življenja. Zato so se pa Troštovi spisi mladini priljubili. Šteti ga smemo med najboljše slovenske mladinske pisatelje, brez vsakega oporekanja pa med najproduktivnejše. V tihem in mirnem svojem službenem kraju vrši svoj šolski in pisateljski posel dan za dnem, leto za letom. Produktivni njegovi sili ni miru, ni odpočitka. Ivo Trošt je pravi ljudski — narodni učitelj, ki si je zgradil pot s svojim delom v narodno dušo.

Sedaj je začel v založbi Društva za zgradbo Učiteljskega konvikta izdajati svoje zbrane spise za mladino, ki jim je dal izrazit naslov — Moja setev: kar je ljubeznivi pripovedovalec Ivo sejal, to naj žanje mladina v svojo duševno hrano...

Prvi zvezek, ki leži pred menoj, obsega daljšo povest »Oživela resnica«. — Priznati moram, da sem prečital to povest z velikim in trajnim zanimanjem. Ta sodba bi pa morda ne veljala, češ, simpatija do založništva in pisatelja govori iz tebe kot glas subjektivno sodečega človeka. A da se zavarujem proti takemu očitku, sem dal knjigo prečitati svojemu desetletnemu otroku, ki mi je tudi povedal svojo sodbo: »Povest je jako lepa, samo škoda, da ni v knjigi podob!« (Moj otrok namreč pozna vse uvodoma omenjene knjige.)

Tako je — Roma locuta! Vesel sem te izpovedi od najkompetentnejše strani, ki mora pisatelju veljati kot priznanje, založništvu pa v ravnanje. Troštu teče beseda gladko, doumljivo, kakor bi poslušali osebno njegovo preprosto govorico. (V korekturi bi pač treba popraviti nekatere neskladnosti in nepravilnosti.) Napravil je Trošt s prvim zvezkom svojih zbranih spisov za mladino lep vhod na njivo svoje žetve. Veselim se nadaljevanja. — Naj pisatelja nikar ne moti, da se kritika tuintam izraža nepovoljno. Morda nikjer tako kakor pri Slovencih cepijo dlako, tuhtajo in mrcvarijo, samo da bi ubili dela in delavce, medtem ko na mesto dobrega sami ne morejo postaviti nič boljšega. Sama negacija je produkt domišljavosti in frazerstva.

Proti koleri.

Iz predavanja profesorja Paltaufa posnemamo:

Naše obrambne odredbe proti koleri slone na bakteriologičnem raziskavanju. V prejšnjih časih so morali šele čakati, da se je pripetilo več slučajev, preden so mogli sklepati, da je res kolera. Danes se spoznava to že pri prvem slučaju povsem zaradi česar se morejo nemudoma ukreniti potrebne odredbe. Te gredo za tem, da se bolnik izolira, istotako se izolirajo njegovi strežniki in zdravniki, da se tako pre-

progo: »Naj živi Tvoj spomin!«

Pokojnik je bil rojen dne 4. septembra 1889. v Sežani na Krasu. Zadnji čas je služboval kot definitivni nadučitelj v Dekanih, kjer si je znal pridobiti zaupanje in spoštovanje vseh.

Bil je vrl, cel mož, ki je z besedo, delom in z zgledom blagodejno vplival na vso okolico. Sedaj vlada na mestu, kjer je stal, praznota in žalost — naša dedščina. In ukaz, da moramo s svojim delom nadomestiti njega, ki ga ni več!

*

VOJNA IN NARODNO VPRAŠANJE.

Narodno socialno »Naše Slovo« piše: V praških lazaretih je dovolj tudi madjarskih in nemških vojakov. Kakor vemo iz njihovih izpovedb, so se v strahu vozili v Prago. Šele ko so videli, da se z njimi postopa kakor z brati ter da jim strežniki in drugi preskrbljajo celo čtiva v maternem jeziku, so izginjale njihove bojazni kot sneg na solncu. Le toliko: Ti možje so v času težkih izkušenj spoznali, da je pri nas boljih ljudi, nego so oni pričakovali. In ti možje se povrnejo k svojcem in bodo pripovedovali. Mnogokateri njih je ostavil tu trajnih prijateljev. Torej: narodi se v tej vojni in pod njenimi učinki spoznavajo po lastnem opazovanju in se bližajo drug drugemu. Bližajo se drug drugemu v težkih časih, ko se spoznavajo najzanesljiveji prijatelji. Na ta način primore vojna, ako Bog da, do uravnave narodnega vprašanja. In vsakdo, ki bo deloval v tej smeri, bo krepil državo.

*

VOJNI STROŠKI.

Danes se nahaja v vojnem stanju 69 odstotkov evropskega prebivalstva, na vsem svetu pa 890 miljonov ljudi ali 53 odstotkov celokupnega zemeljskega prebivalstva. — Kar se tiče trgovine, znaša uvoz vojujočih se držav 87 miljard, izvoz pa 78:5 miljard ali 63 odstotkov uvoza in 60 odstotkov izvoza celokupne svetovne trgovine. Tedaj si je lahko predstavljati škodo, ki jo zaradi vojne trpi svetovna trgovina. — K temu je pa treba šteti še neposredne vojne stroške. Vojujoče se države plačajo dnevno za vsakega vojaka povprečno po 12 kron, vsega skupaj tedaj imajo vsak dan 249 miljonov neposrednih vojnih stroškov, kar znaša na mesec 7:34 miljard, na leto pa 88:13 miljard. Skupaj z izgubami nevtralnih držav bi znašali vojni stroški krog 900 do 1000 miljard kron, toliko, kolikor znaša letni promet celokupne svetovne trgovine, in nekaj manj, nego znašajo državni dolgovi vojujočih se držav.

*

10.000 SRBSKIH INTELIGENTOV PADLO DOZDAJ NA BOJIŠČU.

»Südslawische Korrespondenz« poroča iz Srbije: Bolgarski listi objavljajo številke o srbskih izgubah. V krogih srbske inteligence je dozdaj padlo 10.000 oseb, in sicer 300 z vseučiliškimi, 1200 z gimnazijskimi in 8400 z drugačnimi diplomami graduiranih oseb.

*

ITALIJANSKA SOCIALNA DEMOKRACIJA ZA NEVTRALNOST ITALIJE.

»Agenzia Stefani« poroča iz Bologne: Vodstvo zedinjene socialistične stranke je imelo sejo, da se posvetuje o sedanjem mednarodnem položaju. Ravnatelj lista »Avanti«, Mussollini, je predlagal, da se naj izreče stranka, da je dosedanja forma absolutne nevtralnosti z ozirom na mednarodni položaj, ki prihaja vedno bolj zamotan in vsebuje skrite nevarnosti, preveč dogmatična, zaradi česar si mora stranka pridržati, da določi svoje bodoče postopanje po dogodkih in da se pripravi tudi za slučaj vojne. Predlog ni bil sprejet ter je zborovanje sklenilo vztrajati na svojem absolutno odklanjajočem stališču napram vojni ter na absolutni nevtralnosti. Nato je izjavil Mussolini, da kot ravnatelj »Avantija« odstopa.

*

ŠOLA ZA ENOROČNE.

V vojni je in bo marsikdo izgubil levo ali desno roko. Ti nesrečneži bodo imeli hude skrbi, kako bo njih življenje v bodočnosti, ker le malo jih bo, ki bodo tudi vkljub manjši delazmožnosti lahko zaslužili toliko ko prej. Velik del teh ljudi pa ima gotovo zmožnosti in veselje do upravnih služb, in marsikdo lahko postane sčasoma izvrsten uradnik. Pa tudi drugače bi si lahko z eno roko služil isti denar ko prej. Ali predpogoj temu je, da se nauči delati le z eno roko, in da je zmožen za uradniške službe. Zato predlaga arhitekt Groselfinger v »Neue Freue Presse«, da se naj ustanovi šola za enoročne. Ker je ta predlog v resnici umesten, zato ga prijavljamo tudi mi v upanju, da ga skoraj izvršijo.

*

OSEMLETNI VOJNI PROROK.

Neki osemletni dečko v Budimpešti si je začel pred letom dni dopisovati z nekim tovarišem iste starosti v Kijevu v svrho izmenjavanja poštnih znamk. Ena razglednic, ki jih je pisal mali Rus svojemu budimpeštanskemu prijatelju, je interesanten dokument k predzgodovini sedanje vojne. Kijevski mladič je poslal dne 12. aprila v Budimpešto razglednico, katere nemški tekst se je glasil: »Ljubi Nikolaj! Pripravljam se za izkušnje. V Kijevu je tako toplo kakor v poletju. Mislim, da bomo imeli v tem letu veliko vojno. Kako se učiš? Neki prijatelj moj bi hotel s teboj dopisovati.« — To pismo ni nikako prorokovanje, nikaka otroška fantazija, ampak važen dokument, zakaj dva strica mladega Rusa sta — častnika ruskega generalnega štaba.

*

ZA ENOLETNE PROSTOVOLJCE.

Enoletni prostovoljci, ki so nastopili prezenčno službo v tem letu, prostovoljno ali za vojno dobo potrjeni obrambni obvezanci, ki imajo znanstveno sposobnost za enoletno prostovoljno prezenčno službo, dalje bivši enoletni prostovoljci, ki niso mogli zaradi izbruha vojne izvršiti ponovitve izkaza o praktični (teoretični) sposobnosti za nadomestne oficirje, morejo biti imenovani za kadete v rezervi, če pokažejo uspehe kot četni poveljniki ali se odlikujejo z izvrstnim nastopom pred sovražnikom. Vse te osebe pa morajo biti brezpogojno sposobne za oficirske aspirante. — Pravica do imenovanja pripada poveljniku čet. Pri četnih oddelkih (četnih formacijah), ki so trajno ločeni od glavnega dela ali ki niso nikjer v uporabi, preide ta pravica na poveljnika samega, če je ta štabni oficir, sicer pa na prvega predpostavljenega štabnega oficirja ali generala, ki ima trajno pravico poveljevanja četnim formacijam.

*

OBČINSKI PREDSTOJNIKI OPROŠČENI ČRNOVOJNIŠKE DOLŽNOSTI.

»Mor. Venkov« poroča, da so posredovanja osrednjega odbora občinskih predstojništev na Moravskem vsi občinski predstojniki, ki so bili rojeni leta 1878. do 1890., oproščeni dolžnosti priti k sedanjemu naboru. Isti list poroča, da morejo biti na predlog okrajnega glavarstva črnovojniške dolžnosti oproščeni tudi že potrjeni občinski uradniki.

*

ČEHI ZAHTEVAJO DRŽAVNI ZBOR.

»Venkov«, glavno glasilo čeških agrarcev, piše: Sodimo, da kaže v sedanjem času, da bi se sklical državni zbor. Vlada naj se ne boji, da bi v sedanjih časih tvoril državni zbor torišče narodnih bojev za strupene kritike in napade evropske javnosti. Položaj je zdaj drugačen, kakor je bil pred vojsko. Vsi narodi naše države se udeležujejo bojev za državo in za prestol; vsi vedo, kakšna odgovornost jih zadene, in zato se bodo zastopniki narodov gotovo vzdržali vseh sporov, ki bi lahko v ostalem svetu naši monarhiji škodovali.

*

RUSKI GLAS ZA MIR.

»Odeskija Novosti« poročajo: Sedanja vojna je najbolj proti Rusiji, pa se zato ne morejo sprejeti angleški načrti, da se vojna podaljša na več let. Anglija najmanj občuti vojno, torej ji je lahko govoriti o dolgotrajni vojni. Tudi sama Francija se nahaja v boljšem položaju kakor Rusija. Ruska bi se morala pobrigati, da čim prej odvrne nesrečo vojne od Rusije in od vsega sveta.

*

RUSIJA IN ALKOHOLNO VPRAŠANJE.

Ruska treznostna družba se je obrnila na carja in ga pozvala, naj za vse čase prepove uživanje žganja v Rusiji. Car je odgovoril družbi: »Že dolgo časa imamo sklep, da se trajno prepove prodaja alkohola po Rusiji«.

*

UGODNOSTI BRAMBNI DOLŽNOSTI PODVRŽENIM UČENCEM VIŠJIH OBRTNIH IN STROKOVNIH ŠOL.

Ministrstvo javnih del je dovolilo, da smejo gojenci višjih obrtnih in strokovnih šol zadnjega letnika, ki so pozvani pod orožje, če so dopolnili 18. leto, napraviti takoj zrelostno izkušnjo.

*

CESAR O PATRIOTIZMU AVSTRIJSKIH NARODOV.

Z Dunaja poročajo: Cesar je sprejel v avdienci komercialnega svetnika Maassa in mu med drugim rekel: Patriotizem mojih narodov je vreden občudovanja.

*

SOCIALIZEM.

Izjava o socializmu enega najuglednejih mož aficialnega socializma v Rimu, odvetnika Josipa Romualdija, v uglednem italijanskem listu »Giornale d/ Italia«, se glasi: »Občutim potrebo, da javno priznavam, da se kesam, ker sem veroval njim, ki so z avtoriteto znanja in izkustva trdili, da evropske vojne niso več možne, in kesam se, da sem smatral izdatke za vojaštvo brezkoristnimi«. — Nato pripominja, da ni potrebno hraniti, da se troši, pač pa da je potrebno nalagati in paziti, da se troši v dobro. Romualdi izvaja, da se socialistična stranka danes nahaja pred grebenom, ki se mu je hotela za vedno izogniti, oziroma ga odbiti, ki pa se ji sedaj resno postavlja na pot: problem domovine! — »Kar se tega tiče« — nadaljuje Romualdi — »se je socialistična stranka vedno nahajala v stiski med dvema zahtevama te dileme; ali naj zanikuje domovino in jo zamenja z nedoločnim internacionalnim organizmom, ali pa naj sprejme pojm domovine in temu dosledno politiko za njeno obrambo. Socialistična stranka pa je hotela zanikati obe ti zahtevi in je iskala prehodne rešitve po krivem potu: sprejemala je pojm domovin, troške za njeno obrambo pa je hotela odrekati! Prehodno rešitev: nastalo s pomirljivo poravnavo med čuvstvom in logiko. Mogla se je varati dolgo let, da ima rešitev bistveno vsebino, ali bila je izključno le dialektična.«

*

PRAVOSLAVNA PROPAGANDA MED RUSINSKIMI UJETNIKI NA RUSKEM.

»Ukrainische Nachrichten« poročajo, da je »Gališko-ruska družba« zainteresirala rusko vlado in ruske nacionalistične kroge za ujete gališke Ukrajince. Sklenilo se je med ujetniki začeti z rusko-narodno in pravoslavno propagando. V to svrho so mednje poslali več popov s primerno literaturo. Popje agitirajo med ujetniki za prestop v pravoslavje že med vožnjo na določeno mesto.

*

BREZPLAČNA VOŽNJA NA ŽELEZNICAH.

Z razglasom politiške oblasti so v letih 1878. do 1890. rojeni črnovojniški dolžnosti podvrženi moški poklicani na črnovojniško službo z orožjem. Te osebe se vozijo od svojega bivališča na kraj asentiranja in nazaj ter, ako so bili za črnovojniško službo potrjeni, od svojega bivališča na kraj službenega [illegible] na podlagi črnovojniškega izkaznega lista, brezplačno, toda samo tedaj, če dajo črnovojniško izkaznico pred vsako vožnjo pri blagajnici potrditi. Kdor ne bo imel tako potrjene izkaznice, bo moral plačati celo vožnjo kakor civilne osebe. — Po tej določbi naj se ravnajo naši tovariši, ki prihajajo tu vpoštev!

*

BOŽIČ NA BOJIŠČU.

Božič se bliža, praznik ljubezni in domačije. Bodi ubožen ali bogat, vsak pripravi — bodi iz trudapolnih prihrankov, bodi iz preobilnosti — tistim, ki so najbližji njegovemu srcu, kako darilo. Komu se ne porose oči, če pomisli na naše vojake, ki izpolnjujejo v tem času, daleč od doma, morda v zapuščeni okolici, najpleminitejšo, a tudi najtežavnejšo dolžnost. Vojni preskrbovalni urad c. in kr. vojnega ministrstva je sklenil poslati junakom skromno božično darilo in v ta namen naklonil pol miljona kron. Četudi je ta vsota izdatna, le ne zadošča, da se vsakemu vojaku na bojišču napravi malo veselje. V ta namen morajo vsi sodelovati! S tistimi redkimi, ki nimajo nobenega v vojni, bodo tekmovali tisti, katerih sin, brat, mož ali zaročenec se vojskuje za domovino.. Vojni preskrbovalni urad (Dunaj IX., Berggasse 16) zato prosi, da naj se mu v ta namen poklanjajo velikodušna denarna darila kolikor mogoče kmalu. Urad poskrbi, da dobe naše čete po oddelkih pravočasno božična darila kot zvest pozdrav iz ljube domovine, zastavo ljubezni naših najtoplejših spominov, znak upanja na veselo snidenje! — Denarne darove za božična darila našim vojakom v vojni sprejemajo tudi c. kr. deželna predsedništva in politiške okrajne oblasti. Taka denarna darila bi pa bilo izrečno označiti kot »božična darila«.

*

KOLIKO ČRNOVOJNIKOV POJDE SEDAJ NA NABOR?

L. 1910. je znašalo število vseh moških v starosti od 24. do 36. leta v avstro-ogrski monarhiji 4 miljone 527 tisoč 563. Od tega čas so gotovo nastale izpremembe, in sicer v toliko, da je število teh moških poskočilo. Od končnega števila pa je treba odračunati vse tiste, ki so oproščeni od nabora, odbiti pa je treba tudi vse one, ki so že služili ali še služijo vojake. Na podlagi rekrutnega kontingenta za 13 letnikov moramo odbiti okrog 2 miljona moških. Nadalje je treba odšteti še nadaljnih 300.000 mož, ki so glasom naredbe oproščeni od nabora. — Ako vse to odštejemo, dobimo najvišje število onih moških, ki bodo morali iznova na nabor. Če torej odbijemo 2 milj. 300.000 od zgoraj izračunjenih 4 miljonov 527.563, dobimo okroglo število 2 miljona 200.000, ki se bodo morali podvreči novemu naboru. — In koliko jih bodo potrdili za vojake ?Tega ne ve sedaj še nihče. Morda 1 miljon in pol ali pa še več!

*

KONEC?!

Korespondenčni urad poroča: Vojaški list »Ruskij Invalid« smatra, da bo preči širjenje in zanašanje nadalnih slučajev. Če služba prijavljanja dobro deluje, ne slede prvim slučajem še drugi. Ni preveč rečeno, ako pravimo, da je uspeh zatiranja kolere merilo za kulturo dežele.

Letos so seveda razmere neugodne. V armadi se dogajajo obolenja v črevesu, ki jih ni možno vseh preiskati. Stori se, kolikor je možno. Vsak klinično sumljiv slučaj se preiskuje. Na Dunaju se more to izvajati brez težav, ne pa tako nadziranje prometa kakor v mirnih časih. Vendar pa so pred kolero zavarovani tam, kjer pazijo na največjo čistost in pijejo neoporečno pitno vodo. Sadja naj se ne je sirovega, pred uživanjem naj se pomaka v kislo vodo, pomešano s citronovo kislino, in naj se ga potem izpere z vodo iz vodovoda. Jedila naj se varujejo pred dotiko z muhami, ker te igrajo vlogo kot prenaševalke bolezni.

Kako se zdravi kolera? Doslej nismo še tako daleč, da bi bili preko časa poizkusov. Že pred desetletji se je priporočalo naj se za odstranjevanje najfineje razdeljenih razkrojevalnih strupov porablja oglje, ki take strupe vleče nase. Pozneje so opetovano z uspehom uporabljali toxodesmin. Drugi so priporočali rabo naplave z ilovico, ki ima tudi to lastnost, da vleče bakterije nase in da srka strupene snovi. Nove metode pa gredo za tem, da se preprečuje veliko odtezanje krvi, ki se je opaža ravno pri koleri in ki provzroča naglo propadanje bolnika. Že leta 1830. so poizkušali vcepljati bolniku umetne raztopine soli. Pokazal se je marsikateri uspeh, ali na ta način zdravljenja so pozneje pozabili. V novejšem času pa so zopet začeli ž njim, in sicer je bil prvi neki Avstrijec, potem Anglež Rodgers, ki ga je pobolišal z dodajanjem hipermangansko kislega kalija. Tudi se porablja neki serum, ki ga je napravil Anglež Haffkin. Ta pa služi le od vračanju kuge. Nove metode zdravljenja so dovedle do tega, da so slučaji smrti padli na 25 od sto. Obrambno cepljenje pa je priporočati le tam, kjer posameznik ne more sam skrbeti za obrambo, kakor n. pr. v strelnih jarkih, pri ljudeh, ki se ne morejo vsak dan umivati in ki eventualno prihajajo v dotiko z obolelimi v črevesu. Za drugo prebivalstvo ga ni priporočati, zato ker bi mogla potem nastati misel, da se ni treba več varovati pred kolero. To cepljenje pa tudi ni tako zanesljivo in ne učinkuje tako dolgo kakor cepljenje koz. Kdor skrbi za svojo snago, ne potrebuje cepljenja v obrambo.

Predavatelj je zaključil z zagotovilom, da ni misliti, da bi se kolera pri nas vznemirljivo širila.

Razširjena po vsem svetu, rpi narodih vseh jezikov in dežel je že 23 let Kathreinerjeva Kneippova sladna kava.

Milijoni rodbin pije Kathreinerjevo kot vsakdanjo pijačo za zajtrk in malico.

Kaj bi li moglo bolje pričati za dobro kakovost, fin okus in cenost tega najboljšega kavinega nadomestka in dodatka?

trajala vojna tudi čez vso zimo, ako ne bo prehuda. Spomladi vojna zopet izbruhne in bo trajala najbrže še tri mesece, ker je računati z najljutejšim odporom Nemčije in Avstrije. Ako ne nastopijo nepričakovani dogodki, se bo vojna najbrž končala leto dni po svojem izbruhu.

Iz prestolnega govora cesarja Franca Jožefa I. z dne 2. decembra 1848. leta: **»Na temelju prave svobode, na temelju enakopravnosti vseh državljanov pred zakonom, kakor na temelju skupnega delovanja z ljudskimi zastopniki ob zakonodaji vzraste iz tal nova domovina, velika kakor je bila prej, toda s pomlajeno močjo!«**

Delo slov. učiteljstva za ‚Rdeči križ'.

Šolsko vodstvo v Kazljah je nabralo 57 K 80 vin.; učiteljstvo v Loškem potoku donesek svoje prireditve 140 K; učiteljstvo C. M. šol v Trstu 1% svojih plač 54 K 96 v.; šola v Repentabru nabrala po učenkah, in sicer v Repnu 22 K 90 vin., v Colu 20 K 60 vin., v Vogljah 10 K 80 vin., v Vrhovljah 29 K 50 vin., skupaj 83 K 80 vin.; nadučitelj Josip Ažman v Breznici nabral 6 K 20 vin.; učiteljice c. kr. rudniške šole v Idriji nabrale 742 K; nadučitelj Anton Mervič iz Povirja izkazuje nabranih 200 K 84 vin.; šolsko vodstvo v Kazljah izkazuje nabranih 105 K 30 vin.; nadučitelj Fran Potokar v Dragatušu nabral 106 K 78 vin.; nadučitelj Jan. Žirovnik v Borovnici 11 K; šola v Trzinu nabrala 105 K; skupaj 1614 K 36 vin.

V zadnji številki izkazanih . . . K 4694:24
Danes izkazanih . . . . . K 1614:36

Doslej nabranih . . . . . K 6308:60

Prosimo nadaljnih obvestil, oziroma izpopolnil dosedanjih izkazov!

Ne pozabimo na svoje šolstvo!

Vojna je. Da se pa za vojne skrb v prvi vrsti obrača vojnim dogodkom — to je naravno. Naravno je v takih časih, da druga vprašanja, gospodarska in kulturna, stopajo v ozadje, ker je od uspeha vojne odvisna bodočnost države, v kateri živimo.

Zato vidimo tudi sedaj začasni zastoj na vsakem polju javnega življenja. In čeprav so posledice temu občutne tudi za naše narodno delovanje in snovanje, vendar moramo nositi te žrtve zaradi države in nje bodočnosti. Vendar pa vidimo kraj vsega tega ves čas, kar traja vojna, od vseh strani — državnih in avtonomnih oblasti ter raznih korporacij — prizadevanja, da bi se te posledice, kolikor le možno ublažile; posebno pa gredo ta prizadevanja za tem, da se gospodarsko življenje obvaruje pred prevelikimi izgubami.

Videli smo, kako so razne vladne naredbe dajale navodila, kako naj se po deželi osnuje poljsko delo, kako naj se seza pod roko industrialnim in trgovskim podjetjem, kako naj se pomaga obrtništvu preko sedanjih težkih časov itd. itd. Vidimo tudi prizadevanja na socialnem polju, da ne bi prišlo do kakih katastrofalnih dogodkov. Tako se obrača n. pr. posebno pažnja kočljivemu vprašanju brezposelnosti in uvedena je sistematična in dobro organizovana akcija za podpiranje družin vojnih vpoklicancev.

Kakor rečeno že gori, je naravno, da se razne sicer vsakdanje potrebe morajo umikati pred zahtevami vojne in da je tudi naše zanimanje obrnjeno v prvi vrsti dogodkom na bojnem polju. Naravno je, tudi, da za temi prihaja najprej skrb za... življenje, ali, če se hočemo banalno izraziti: za želodec! Ali vzlic vsemu in vsemu ostaja nevenljiva resnica, da istotako kakor posamezen človek tudi narod ne živi samo od materialnega kruha, ampak mu treba tudi duševne hrane, in da zato tudi v sedanjih težkih časih poleg vojnih dogodkov in materialnih potreb ne smemo pozabljati na svoje etične potrebe. Vsaj tam ne, kjer je možno še kaj storiti, oziroma nadaljevati prejšnje delo, četudi — kjer ne gre drugače — v skrčeni meri. Mislimo naše narodno šolstvo, naše delo na polju narodnega izobraževanja.

Naše društveno delovanje miruje, naše socialno življenje je zastalo. In ni trebalo v to morda šele kakih umetnih ovir od kateresibodi strani ali kakih šikan ali zlobnosti od oblastvene strani: stroj se je ustavil, ker je zmanjkalo premnogo onih, ki so ga gonili v normalnih časih. Zmanjkalo je motorjev našega društvenega delovanja, socialnega življenja in kulturnega snovanja. Tudi naša narodna šola je prizadeta po vojnih dogodkih.

Tudi njej je odtegnjenih premnogih sil, da se moramo že sprijazniti z mislijo, da do rešitve velikega krvavega konflikta tudi ta aparat ne bo funkcioniral popolnoma. Ali zaradi tega nismo odvezani od dolžnosti, da storimo vsaj toliko, kolikor se da storiti ob vladajočih okolnostih. Vsi v to poklicani faktorji naj skrbe in store vse, kar je v njihovih močeh, da se bo delo ljudske izobrazbe nadaljevalo vsaj do skrajne meje dane možnosti. Ne pozabljamo, da naobrazba in etična vzgoja zmagujeta nad fizično silo in tudi nad ognjem najžarnejega patriotizma.

Tudi v teh časih ne smemo pozabljati, da se podlage bodočnosti naroda gradijo — v šoli. In če je neizogibno potrebno že v normalnih časih, pa je še stokrat potrebneje v tako težkih časih kakor so sedanji, da za ta veliki smoter podpira tudi dom delo v šoli! Zato naj starši navajajo otroke k točnemu obiskovanju šole, k pridnemu učenju in k poslušnosti pred izobraževalci naroda! In ko govorimo o tem kardinalnem pogoju za našo narodno bodočnost, za narodno življenje na etičnih podlagah in za naš kulturni napredek, pa da ne bi se spominjali nje, ki nam daja vsega tega tam, kjer najbolj potrebujemo, na naših periferijah — naše Družbe sv. Cirila in Metoda?!

Dohodki so izostali. Darovi niti ne kapljajo več. Stroški pa so ogromni. Naj se ne razume to kakor očitanje. Zadele so pač tudi našo družbo posledice vojne. Ravno zato pa je težko dobiti besed, s katerimi bi mogli dostojno izraziti svoje hvaležnosti Družbi, da je vzlic vsemu in vsemu vendar odprla šolska vrata naši mladini. Kadar grome topovi, muze nimajo besede. Tako nekako je govoril že Cicero. Kolika je torej zasluga naše Družbe, da se ni ustrašila neugodnosti časov in da je poskrbela za to, da tudi ob gromenju topov ni popolnoma utihnila beseda — vzgoje naroda v učilnicah, ki nam jih je ustanovila! Bodimo ji od srca hvaležni!

Ali temu plemenitemu čuvstvu naj se pridružuje tudi plemenito dejanje. Vemo — težko je sedaj. Ali če uvažujejo starši, ki uživajo dobrote Družbe, da gre za bodočnost njim najdražjega, da dolžnost skrbi za njih, ki so jim dali življenje, tudi v vojni ne ponehuje — in če pomisli vsa naša javnost, da Družba deluje za najvišjo korist narodne skupnosti, potem dobi gotovo vendarle še marsikak dar, da ga položi materi naše mladine na oltar! Ponavljamo: Družba sprejema gotovo z največjim zadoščenjem vsak izkaz priznanja in hvaležnosti, ali potrebuje tudi — podpore. Podpirajoč njo, podpiramo svoje šolstvo, pospešujemo svojo naobrazbo in svoj napredek. Zato kličemo še enkrat vsej naši javnosti: Ne pozabljajmo na svoje šolstvo!

Ministrski predsednik grof Taaffe o priliki prve adresne debate leta 1879.: **»V Avstriji ne smemo nikogar pritiskati ob zid!«**

Pouk ali brez njega?

(Iz krogov slovenskih staršev.)

Časopisje je že večkrat opozorilo občinstvo, naj v teh izjemnih časih ne [illegible]atra vsega le za izjemno; čeprav je n[illegible] žnejša družabna funkcija motena, ne sme to v nas ustvariti razpoloženja, da gledamo tudi na druga, glavna ali postranska opravila z zavestjo, da ne morejo biti redna. Izjemni časi se morajo prej ali slej tudi končati; ne smemo se pa vdajati fatalizmu, temveč moramo ohraniti bolj kot mogoče duševni položaj normalnih časov in — dokler mogoče — tudi rednost običajnega življenja. Če je od štiridesetih milijonov prebivalcev troje recimo tudi pet milijonov na bojišču, ni da bi morali ostali čakati s prekrižanimi rokami, dokler se konča vojna, da se šele potem zopet lotijo svojih opravil.

Po izbruhu vojne se je pojavila v ljudstvu tendenca opuščati vse, suspendirati, kar splošne potrebe le podaljšuje in obtežuje, namesto da bi jih olajšalo in okrajšalo. V tej desorientaciji, ki se tako lahko pojavi in je tudi jako umevna, se je izgubila z vidika celo pomoč, ki more prihajati od šole v svrho vzpostavljenja normalnih odnošajev ali vsaj v ublaženje posledic njih motenja. Posebno po razglasu projekta novih naborov črnovojniških letnikov od 1878. do 1890. srečate vsak dan ljudi, ki pravijo kakor o najbolj naravni stvari na svetu: »Zdaj pa sploh ne bo več šolskega pouka.« To je uverjenje, ki je treba njega širjenju v ljudstvu najenergičneje nasprotovati, medtem ko imajo oblasti nalogo, poskrbeti pravočasno, da se ne uresniči to, česar se je bati.

Nikomur ne pade na um, da ne smejo davčni uradi dalje pobirati davkov. Razume se, da se zniža število uradnikov, kakor določajo potrebe vojne, na najnižje število; toda če se naj vrši vojna, je neobhodno potrebno, da davčni uradi svoje poslovanje nadaljujejo. Kakor o tem, kar se tiče nabiranja davkov, moremo sedaj trditi o različnih ljudskih opravkih; ne najzadnje o poslovanju šol. V minolem poletju so oblasti kazale s posebnimi odredbami na potrebo šol ter so celo pozivljale učitelje, naj pričnejo s poukom na kakršenkoli način, še preden potečejo počitnice. Ni dovolj, da se preskrblja delo brezposelnim, ne zadošča, da se da jesti družinam vpoklicanih, ne zadošča skrbeti za ranjence: **otroci vseh onih, ki so direktno ali indirektno zadeti od vojne, imajo potrebo, da skrbimo zanje izven doma bolj kot v mirnem času.**

Brez opore in vodstva staršev ne morejo otroci dobiti take pomoči nikjer drugje kot v šoli, zakaj žene iz ljudstva so sedaj prisiljene boriti se s poslabšanimi življenskimi pogoji ter opravljati novega in več dela. Preskrbeti otrokom — v sedanjem najneugodnejšem letnem času — zavarovane, higienične prostore, kjer prežive večji del dneva, odtegnjeni vplivom žalostnih vtiskov, kjer naj se jim zdi, kot da se ni nič bistveno izpremenilo krog njih, in kjer naj se vzgojujejo, je prednost neprecenljive vrednosti ne le za otroke, temveč tudi za njih starše.

Medtem ko so očetje v vojni nevarnosti, ni prav, da bi izgubili otroci, kakor se marsikdo boji, da bi izgubila nova generacija eno leto eksistenco zaradi suspenzije šolskega poslovanja, ki se ji je lahko izogniti. Če se zdi suspendiranje upravičeno v nekaterih krajih, kakor n. pr. v Pulju, se izkuša odpomoči z otvorjenjem privatnih tečajev, v katerih poučujejo celo učitelji, ki sicer službujejo v armadi, a imajo dovoljenje poučevati vsaj po nekaj ur vsak dan. V drugih krajih in posebno za ljudske šole naj se zaposlijo vsi učitelji, ki so še na razpolago, bodisi da so prosti zaradi starosti ali drugih vzrokov vojaškega službovanja; naj se uporabijo tudi za zgolj deške oddelke učiteljice, kakor se je to storilo v drugih javnih uradih. **Naj se gleda pri vpoklicu sposobnih pod orožje in pri črnovojniški reviziji na potrebo zavodov, ki jim pripadajo učitelji, in naj se pustijo pokrite vsaj najnujnejše učne potrebe.**

Naj se skrčijo ure učencev tudi na minimum in naj se zvišajo na najvišjo mero urniki učiteljev, **a zabrani naj se nevarnost zapretja šol, četudi le začasnega,** katerega škoda je težko preračunljiva za bodočnost, medtem ko so koristi nasprotnega evidentne. Z rednim poslovanjem šol, sicer skrčenim, a ne prekinjenim, bodo mlade generacije nadaljevale svoje priprave za vršenje družabnih dolžnosti, ki jih čakajo; družinam bodo olajšane težkoče, ki jih provzroča vojna; oni, ki najbolj nosijo težo, bodo potolaženi v gotovosti, da so njih otroci izven nevarnosti, da izgube kakšno leto eksistence; in vse ljudstvo bo manj deprimirano, **ker bo en vzrok več izločen, da bi se čutili živeče v izjemnem času.** In vzdržanje vsaj ogrodja normalnega življenja, zavest, da se vsaj najvažnejše funkcije v družbi razvijajo kakor običajno, je prvi pogoj, da se premaga kriza.

Tu imajo šolske oblasti lepo priliko, da ustrežejo tem moralnim potrebam vsega prebivalstva, da ne nastane prekinjenje vzgojnega in poučnega delovanja šole, ki naj kakor uspešno zdravilo hladi rane in mlado generacijo pripravlja in usposablja za bodoče življenje!

Že zavest, da stoji izven bojne vihre vsaj eno zavetišče — šola — najdražjega zaklada človeštva — mladine; zavest, da delovanja šole ni mogla zaustaviti krvava vojna, že ta zavest bo vplivala vsestransko blagodejno in bo tudi v ljudstvu utrdila vero v svetost, vzvišenost in potrebo šol!

Važna razsodba državnega sodišča.

Dunaj, 25. oktobra 1914.

Državno sodišče je danes izdalo razsodbo, ki pravi, da se staršev brez konfesije ne more siliti, da bi za svoje šoloobvezne otroke, ki so tudi brez konfesije, določili kako od države priznano veroizpoved v svrho poučevanja v veronauku. Državnemu sodišču je predsedoval njega prezident dr. pl. Grabmayr, v obravnavi pa je bil ta slučaj:

Posestniku Francu Kuku v Kohelni na Češkem, ki je kakor njegova žena brez konfesije, je okrajno glavarstvo v Semilu leta 1912. ukazalo, da mora za svoja dva otroka, ki obiskujeta ljudsko šolo in ki sta v rojstni knjigi vpisana tudi brez konfesije, tekom osmih dni določiti kako od države priznano veroizpoved, ki se naj v njej poučujeta oba otroka. Namestništvo v Pragi je zavrnilo Kukov rekurz, ter je rekurentu priobčilo, da mora tekom 14 dni po polnomočju namestništvenega odloka določiti za oba svoja otroka kako od države priznano veroizpoved, sicer bo na podlagi cesarskega patenta z dne 20. aprila 1854 k temu prisiljen. Ministrstvo za notranje zadeve je odobrilo odlok namestništva, nakar se je Kuk pritožil na državno sodišče.

Pritožnikov zastopnik dr. Bartušek je poudarjal, da se z izpodbijanim odlokom predvsem krati pritožniku pravica svobode vere in vesti, ki jo zagotavlja vsakemu državljanu člen XIV. državnega osnovnega zakona. S siljenjem k udeležbi veronauka — je izvajal pritožnik — bi bila otroka, ki sta bila brez vsakega zadržka vpisana v rojstno knjigo brez konfesije, neposredno primorana k verskim vajam. Nadalje izvaja pritožba, da se z izpodbijanim odlokom k določitvi kake od države priznane veroizpovedi krati pritožniku v členu XVI. zajamčena pravica domačih verskih vaj in končno, da se jemlje v členu XVII. tega zakona vsakemu državljanu zagotovljena pravica svobode znanosti in njenih naukov.

V protispisu ministrstva za nauk in bogočastje je rečeno, da gre svobodi vere in vesti, zajamčeni v členu XIV., zlasti za šoloobvezne otroke gotova omejitev, ki je izražena v medkonfesionalnem zakonu z dne 25. maja 1868 ter v državnem šolskem zakonu z dne 14. maja 1869 in z dne 2. maja 1883.

Državno sodišče je z danes izdano razsodbo priznalo, da se je z izpodbijanim odlokom kratila v členu XIV. državnega osnovnega zakona vsakemu državljanu zajamčena pravica svobode vere in vesti.

V razlogah razsodbe se poudarja, da sta bila ob sklepanju zakona pritožnik in njegova žena vpisana v register brez konfesije. Ako je bil sedaj pritožnik pozvan, da mora tekom osmih dni za svoja dva šoloobvezna otroka, ki sta bila v rojstno knjigo vpisana brez konfesije, določiti kako od države priznano veroizpoved in mu še priklopilo od svoje strani pretnjo eventualnih sredstev siljenja, tiči v tem po nazorih državnga sodišča nedopustno siljenje vesti in torej kršenje pravice svobode vere in vesti.

Z ozirom na druge točke pritožbe je izreklo državno sodišče, da pritožba zaradi nedostajanja stvarnih pogojev ni utemeljena.

Književnost.

Zgodovinski zapiski za obče ljudske šole. Sestavil Josip Brinar. — Velja vez. 90 v. — Založil in natisnil Maks Šeber v Postojni 1914. — Str. 73. — Knjiga, ki smo jo že naznanili, leži sedaj pred nami ter nam ugaja po svoji zunanjosti in vsebini. Najprej govori o naši domovini v prazgodovinski dobi, potem navaja najstarejše učenike naših dedov: Egipčane, Feničane, Babilonce in Grke. Zatem pripoveduje o Rimljanih v naši domovini ter opisuje preseljevanje narodov in naselitev Slovencev. Dalje se vrste poglavja o starih Slovanih, o Karlu Velikem, o sv. Cirilu in Metodu in o Madžarih. Opisana je ustanovitev Vzhodne krajine (Babenberžani), iz križarskih vojn se je razvilo viteštvo in so nastali samostani. Za Rudolfom Habsburškim sta opisana Albrecht I. in Friderik Lepi. Posebno poglavje govori o umeščanju korotanskih vojvod, ravno tako o Rudolfu IV. Ustanovniku in o Karlu IV. Svoj oddelek imajo Hus in husiti, Friderik III., kralj Matjaž, celjski grofje, Andrej Baumkirchner in Erazem Predjamski. Knjiga piše potem o kmetih v srednjem veku, o srednjeveških mestih, o iznajdbah srednjega veka in o odkritju Amerike. Očrtan je Maksimilijan I., za njim je govor o kmetiških uporih, o porazu Srbov na Kosovem polju, o turških napadih na slovenske dežele, o slavnih vojskovodjah Slovencev v turških vojnah, o bitki pri Mohorčù in o prvem obleganju Dunaja. Nikolaj Zrinski ima svoje poglavje, ravno tako reformacija, drugo obleganje Dunaja in Evgen Savojski. Za Karlom VI. in pragmatiško sankcijo prihaja Marija Terezija s sinom Jožefom II. Za Napoleonom stoji »Ilirija oživljena«, za to Jurij Vega, potlej se prikaže tragedija Napoleonovega padca. Cesar Franc I. in cesar Ferdinand I. Dobrotljivi pripravljata pot vladarstvu cesarja Franca Jožefa I. Ko je opisana njegova osebnost, spoznamo ustavo Avstro-Ogrske ter obče pravice in dolžnosti avstrijskih državljanov. Knjigo dopolnuje dodatek, ki kaže naraščanje avstrijsko-ogrske monarhije, nam daje časovni pregled in končno pregled vladarjev. — Iz tega je razvidno, da je na tesnem prostoru povedano veliko.